

sin overordnede opfattelse af det samfund, der mødte missionærerne i Indien. Der er i de seneste årtier kommet en række værker, som diskuterer karakteren af det før- og tidligt koloniale sydindiske samfund, men Jeyaraj udnytter stort set ikke denne litteratur. Heller ikke de generelle aspekter af den indiske religiøsitet er tilfredsstillende behandlet. Et af bogens kapitler er viet en analyse af 'mødet med bhakti-religionen'; men det forbliver uklart, hvad begrebet *bhakti* præcist indeholder. Normalt betragtes *bhakti* som en særlig strømning indenfor hinduismen, der gør op med den dogmatiske hinduismes stærke ritualisering og i stedet lægger vægt på et inderligt, personligt gudsforhold. Jeyaraj bruger muligvis *bhakti* i denne forstand. Han påpeger i hvert fald det interessante forhold, at der fandtes ligheder mellem *bhakti*-religiøsiteten og den pietistiske strømning inden for kristendommen, som Tranquebarmissionen udsprang af (s. 168). Men den overbliksskabende fortolkning af *bhakti*-religiøsiteten, dens samfundsmæssige betydning og dens relationer til eventuelle andre former for hinduisme må læseren desværre undvære. Når Jeyaraj i sin målsætning fremfører, at han vil skrive missionens historie i dens samlede sociale, kulturelle og religiøse kontekst, må det konstateres, at denne målsætning kun delvist er indfriet.

Jeyaraj er, som han gør opmærksom på i forordet, selv omvendt kristen og hans disputats er udkommet på den evangelisk-lutherske missions forlag. På den baggrund kan det vel ikke overraske, at missionen stort set uden forbehold vurderes positivt. Det medfører af og til en sprogbrug, som ikke helt lever op til idealet om tilstræbt neutralitet i fremstillingen. Det virker eksempelvis uheldigt, når missionærernes accept af kastevesenet fremstilles som et alvorligt 'tilbageslag', hvorved missionen mistede 'troværdighed' (s. 233-34). Tilbageslag i forhold til hvad, og troværdighed overfor hvem, fristes man til at spørge? En kristen kirke, som er i stand til at rumme kasteforskelle, er vel netop et oplagt eksempel på den kulturudveksling, som Jeyaraj er interesseret i at efterspore. Her støder Jeyarajs personlige sympatier sammen med hans akademiske interesser. Der er dog ingen grund til at stille spørgsmål ved arbejdets generelle lødighed. *Inkulturation in Tranquebar* er skrevet med personligt engagement og den vil blive stående som et uomgængeligt standardværk om den tidlige Tranquebarmission i mange år fremover.

Niels Brimnes

A Passage to China. Colin Campbell's Diary of the First Swedish East India Company Expedition to Canton 1732-1733. Edited by PAUL HALLBERG and CHRISTIAN KONINCKX. Royal Society of Arts and Sciences in Göteborg. 1996. LIV + 260 s., Skr 350.

Den tidligste direkte besejling af Kina fra Europa var med det engelske og det franske ostindiske kompagnis skibe. Efter 1715 gik det kejserlige ostindiske kompagni i Ostende ind i farten; og omkring 1730 fulgte de sidste kompagnier i deres kølvand: det nederlandske i 1729, det danske i 1730 og endelig det nyoprettede svenske ostindiske kompagni i 1732. Mens der var nederlandske handelskyndige om bord på den første danske kinafarer Kronprins Christian, var der skotske på Fredericus Rex Sueciae fra Göteborg. Første supercargo var her

Colin Campbell, som på hjemrejsen forfattede en indgående redegørelse for rejsen til brug for direktørernes videre aktiviteter. Hans eget – og eneste bevarede – eksemplar fik en ejendommelig skæbne. En anden af skotterne tog det med tilbage til Skotland, hvor det i to hundrede år lå gemt og glemt i Drum Castle i Aberdeenshire, indtil det i 1986 blev udbudt til salg i den internationale antikvitetshandel. Her blev det erhvervet af bymuseet i Göteborg – der har til huse i Svenska Ostindiska Kompaniets gamle domicil – og overdraget til håndskriftsamlingen på Göteborgs Universitetsbibliotek.

De to udgivere har udført et fornemt editionsarbejde og forsynet teksten med et særdeles indgående noteapparat. Den omfangsrige litteraturliste indbefatter selvsagt de relevante arbejder af Kristof Glamann – men ejendommeligt nok ikke Erik Gøbels lige så relevante navigationshistoriske afhandlinger, der foreligger både på engelsk og på dansk. Ud over at skildre den første svenske kinafart som en historie i sin egen ret har manuskriptet en videre og almen interesse på grund af skildringen af de konkrete handelsaktiviteter i Canton og af co-hong handelsorganisation i denne formative periode af den europæiske kinafarts historie.

Ole Feldbæk

JOSTEIN FET: Lesande bønder. Litterær kultur i norske allmugesamfunn før 1840. Universitetsforlaget Oslo 1995. 443 s.

Det er resultatet af en arbejdsproces på næsten 18 år, der fremlægges i denne vigtige bog. Allerede i 1977 påbegyndte Jostein Fet indsamlingen og analysen af ca. 12.570 skifter fra området Sunnmøre (mellem Bergen og Trondheim) fra årene 1690-1839, suppleret med yderligere ca. 3700 skifter fra tre andre regioner, nemlig Romsdal, Nordmøre og Telemarken. Over 14.000 bøger dukkede på denne måde frem.

Formålet har været, ifølge Fet selv, at give et overblik over vigtige dele af den litterære kultur i norske almuesamfund og at analysere, hvordan denne kultur udviklede sig i lyset af økonomiske, sociale og ideologiske forhold i samtiden. Derved sættes der fokus på en hidtil overset dimension i norsk kultur- og landbohistorie. Fet illustrerer nemlig med udvalgte citater, hvordan myten om 1700-tallets norske landbobefolkning som overvejende analfabetisk og uoplyst hidtil har levet i bedste velgående. Undersøgelsen har således ikke kun interesse i norsk sammenhæng, men har appel til alle med interesse for periodens skandinaviske og europæiske kultur- og mentalitetshistorie. Af samme grund kan det ærgre, at Fet nok henviser til enkelte lidt ældre svenske og to betydeligt ældre danske undersøgelser (af Fritz Heide 1918 og F. Elle Jensen 1944), men slet ikke sætter sine metoder og resultater i relation til de sidste årtiers strøm af europæiske bog- og læsehistoriske arbejder.

Bogens 1. del giver en indledende præsentation af det benyttede kildemateriale, efterfulgt af et afsnit om læsefærdigheder på Sunnmøre. Afsnittet er holdt ganske kortfattet og bygger primært på sekundærlitteratur. Suppleret med bl.a. det heldigt bevarede sjæleregister fra sognet Haram 1756-57, hvor godt 90% af de eksaminerede personer karakteriseres som læsekyndige, argumenteres dog